

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. IX. De Celtarum nomine; & Celticæ veteris in Hispanorum, Gallorum, Britannorum, Illyriorum & Theutiscorum nomina partitione. item de verâ gentis pariter ac nominis Theutiscorum origine. nam ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

jam multis abhinc sæculis interiit. quidpe cum illa, quæ modò retuli, tum innumerabilia alia lingvarum peritis colligere licet vocabula, quæ in diversarum longissimèque remotarum gentium sermone eandem vim, eundemque ferè sonum habent; nullo tamen pacto ad Hebraicam originem, vel etymologiam redigi possunt. Sententiæ suæ maximum omnium illis est argumentum, quòd hominum, qui ante terrarum inundationem, lingvæq; primævæ confusionem vixerunt, propria nomina Hebraicam habeant etymologiam. Ad hoc duplici modo iis responderi potest. aut ea quoque nomina ex antiqua illà ac primævà lingvâ Hebræis mansisse; aut, quod potiùs crediderim, Hebræos, post gentium dispersionem, ita ea suâ lingvâ, seu dialecto nuper exortâ, interpretatos esse; quum alia ac longè diversa fuerint in lingvâ primævâ. Nam idem usû venisse in reliquis gentium lingvis, quis negaverit? Equidem ego, qui alioquin in rebus divinis temerè nugari, nefas duxerim, ita mecum ipse statuo; primam illam mortalium lingvam nullibi adparere, nec umquàm adparituram, donec, secundum ipsius filii Dei Jesu Christi verba, quæ divus Joannes in euangelio, cap. x, vers. xvi, refert, *μία fuerit omnium Dei electorum γλώσσα, ἡς μιλήσω*, hoc est, *unus grex, unus pastor*: id est, in vitâ illâ futurâ, beatâ, atque æternâ. Quâ de re haud perinde falsa Persarum prouiderunt sacerdotes, sive magi, Plutarcho, in libro de slide, referente his verbis: *Ἐπίσε ἡ γῆν ἐπιμαρμύρη, ἐν ᾗ τὰ Ἀριμανίων ἀνάγκη φθαλέαι παύσασαι, καὶ ἀφαισθῆναι τὴν γῆν Ἰππιδῆα καὶ ὀμαλῆς γνομένης, ἐνα βίον καὶ μίαν πολιτείαν ἀνθρώπων μακαρίων, καὶ ὁμογλώσσων ἀπέπλων γενέσθαι*, hoc est: *Instare tempus fatale, quo necesse sit Arimanium, id est, dæmonem, perdi atque aboleri. terrâ verò æquabili, ac planâ factâ, unam fore vitam, unamque civitatem beatorum hominum uniuersorum, unâ lingvâ utentium.* & Diogenes Laërtius, in proœmio: *Ὁ δὲ Θεόπομπος καὶ ἀθάνατος καὶ τὸς μάγους φησὶ τὸς ἀνθρώπους, καὶ ἕσσεθαι ἀθάνατους, καὶ τὰ ὄντα πᾶς αἰώνων ἰπικλήσει Διαιμνῆν.* id est: *Theopompus etiam reuicturos homines, ex magorum sententiâ tradit, immortalesque futuros: & omnia suas adpellationes retentura.* Eas intelligo adpellationes, quas in primævâ lingvâ habuerunt.

Sed de lingvarum similitudine & convenientiâ, item de origine earum, ac matrice illâ primævâ lingvâ, multo latior, spatiosiorque est campus, quàm qui hoc loco pertractari vel debeat, vel possit. Magna, mirandaque eâ in re latere *μυστήρια*, & quæ nemo, nisi omnium propè lingvarum peritus, aperire possit, haud nescius sum. Una Celtica nostra si solidè plenèque tractetur, ingens præbuerit volumen.

30

CAPUT IX.

De CELTARUM nomine; & CELTICAE veteris in Hispanorum, Gallorum, Britannorum, Illyriorum, & Theutiscorum nomina partitione. item de verâ gentis pariter ac nominis THEUTISCORUM origine. nam GERMANIAE vocabulum peregrinum fuit, ipsi genti inuistatum.

HActenus igitur argumentis demonstratum est validissimis, *Illyrios, Germanos, Gallos, Britannos*, atque *Hispanos*, unam fuisse initio gentem, uno *CELTARUM* nomine in uniuersum adpellatam, anno à terrarum inundatione circiter *CXXXVI*, à mundo condito *CIO* *IOCCXCII*, ex Asiâ, ab ædificatione urbis Babylonica post lingvæ primævæ confusionem, in Europam, per Aschenazem, omnium parentem, ac primum conditorem, deductam. Quâ ratione postmodum uniuersa in quinque prædictas diuisa fuerit nationes, nunc deinceps dicendum est.

Sed ipsum *CELTARUM* nomen, genuinum gentis ac germanum, propriumque fuerit, domi inter eos natum; an ab antiquissimis Græcorum, à re quâdam, ut pleraque alia gentium exterarum vocabula, postea inditum, satis compertum vix habeo. Cæsaris auctoritatem fidemque observare si dignum est; ipsius gentis lingvâ *CELTAS* dictos, credendum, ex initio commentarii primi de bello Gallico; ubi hæc leguntur verba: *Gallia est omnis diuisa in partes tres. quarum unam incolunt Belgæ; aliam Aquitani; tertiam, qui ipsorum lingvâ Celta, nostrâ Galli adpellantur.* Cum Cæsare sanè sentit, sive à Cæsare ipso, seu aliâ quâpiam experientiâ edoctus, Pausanias in Atticis. *Ὁ ψὶ δὲ πρὸς, inquit, αἰὲς καλεῖσθαι ΓΑΛΑΤΑΚ ἐξ ἐνίκης ΚΕΑΤΟΥΣ γὰρ καὶ τὸ σφᾶς τὸ δεχάσθαι, καὶ ὡς τις αἰῶνος ὠνομάζοντο.* hoc est: *Postremò denique, GALLI uti adpellarentur, receptum fuit. namque CELTÆ cum à se ipsis antiquis temporibus, tum ab aliis vocati sunt.* At ne hoc quidem satis certum; gens à regione, an regio à gente adpellationem acceperit. nam Hispania quoque ab flumine *Ibero* Græcis dicta fuit *IBERIA*: deinde à regione gens ipsa *IBERI*: quemadmodum innu-

meræ

meræ aliæ per terræ orbem nationes. **C E L T I C Æ** tamen vocabulum quia derivativi est generis; **C E L T A R U M** nomen, tamquam primitivum, unde illud derivatum, antea existisse, maximè probabile est. Sed quia **C E L T Æ** cujusdamliberos cognovimus suprâ, ex Appiano **I L L Y R I U M**, ex etymologico Græco **B R I T A N N U M**, partium gentis Celticæ conditores: ipsum **C E L T A M** iltum fuisse **A S C H E N A Z E M**, universæ gentis Celticæ originem conditoremque, manifestissimo colligitur argumento. **C E L T A** autem, sive **ΚΕΛΤΟC**, quia haud Græcum est vocabulum, sed peregrinum; ab ipsâ gente Celtarum, vel ab gentis conditore ipso Aschenaze, mox initio transmigrationis ex oriente in occidentem, unâ cum novâ lingvâ inventum, maximè credibile est. quod Cæsar etiam ac Paulânias confirmare videntur; nomen id genti sproprrium, domique usitatum adseverantes. Ac fortè in novâ Celtarum lingvâ, apud Babylonis ædificationem natâ, *Celta* idem significavit, quod vel primavâ illâ, vel Hebræorum lingvâ *Aschenaz*. Falsissima est interpretatio eorum, qui Celtas vocatos docent à Celtico vocabulo *gelten*, quod est *valere*; Strabonis subnixi testimonio, quem tradidisse ajunt, adpellatos eos *Διὰ τὴν Πηγαίαν*, id est, ut illi interpretantur, *ab auctoritate*. Ad libidinem, hanc detortam esse interpretationem, non ex genuinâ auctoris mente quasitam; facile cuivis, verba Strabonis legenti, perspicere licet. Nos ea suprâ, cap. 111, ita exposuimus: Nempe gentem, Narbonensem provinciam incolentem, primam Græcis adpellatam fuisse *Celtas*, ab horum postea vocabulo, quia gens ea erat omnis Galliæ clarissima, reliquos quoque Galliæ populos in univ-

20 versum communi nomine fuisse dictos *Celtas*.

Ceterò, antiquum illud, unum solum **C E L T A R U M** nomen, in plura postmodum ac varia distributum fuit vocabula; prout gentis immensum illud *σύστημα* in plureis partes, sive naturâ locorum, sive principum imperiis, disjectum. Partitio tamen hoc maximè modo facta videtur. Scilicet Aschenazes, Celtarum omnium pater, quum gentem suam in terram Celticam deduxisset; unus omnibus patrio jure ac potestate, veluti rex subiectis, præfuit, dum vixit. Complures autem quum ei forent filii, nepotesque ac pronepotes, ex quibus universis gentis *σύστημα* constructum; quinque filiis, natu majoribus, in hereditatem reliquit omnem Celticam. undè in quinque potissimum genteis, & quinque adpellationes terra universâ fuit divisa.

30 Ea pars, quæ mari interno; oceano Atlantico ac septentrionali, Pyrenæisque inclusa montibus, *Hispania* postea dicta fuit, quod nomen generale ab initio habuerit, haud facile dixerim. *Κωήτας*, sive *Κωεισίης* in eâ refert antiquissimus scriptorum Herodotus libr. 11 & 15; & item Herodotus apud Stephanum; ubi hæc leguntur verba: *Γλήτης, ἔθνη Ἰβηρικόν μετὰ τὰς Κωήτας*: id est: *Gletes, gens Iberica, ponè Cynetis*. Festus Avienus, ex vetustissimis Græcorum scriptoribus oram maritimam interni maris describens, *Cynetis* in Hispanico litore nominat atque *Cempsos*, quorum hos quo situ fuisse voluerit, perobscurum dispectu est. Dionysius tamen Afer Pyrenæo facit proximos, hoc versu:

Κεμψοί θ' εἰ ναίουσιν ὑπὸ τοῦ Πυρηναίου.
Cempsique, qui degunt sub pede Pyrenæo.

40 De Cynetis ita Avienus:

Amnis illic per Cynetis effluit.

Et post paullo:

Genti & Cynetum hic terminus. Tartesius
Ager his adheret: adluitque cespitem
Tartesus amnis.

Tartesium amnem eundem fuisse & Bætim, auctor est Strabo, lib. 111. Ex his igitur jam satis patet, non universæ Hispanorum gentis, sed trium tantum in eâ nationum hæc fuisse vocabula, *Cynets*, *Gletes*, *Cemps*. quamvis ab Gletarum natione vetustissimi Græcorum omnem Hispaniam adpellarint; teste Strabone, dicto libro. idemque à Cynetarum vo-

50 cabulo factum, ex Herodoto colligere licet. Posteriores Græci à flumine *Ibero* adpellarunt **I B E R O S**; teste Plinio, lib. 111, cap. 111: *Iberus amnis; quem propter, universam Hispaniam Græci adpellavere Iberiam*. At verò, Polybio si credimus, non omnis mox Hispania Iberiæ nomine initio dicta fuit; sed ea pars tantum, quæ mari interno proxima. Polybii verba, in libro 111, hæc sunt: *τὸ ἴδιον μέρους τῆς Ἑβρώπης, ἀπὸ τῆς περὶ τὴν Ἰβηρίαν ἑρῶν Πυρηναίου τῆς συνάπτης, πρὸς τὰς δύσεις, καὶ πρὸς Ἡρακλείους σήλας, ἀπέχεται μὲν ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς ἑξω θαλάσσης· καλεῖται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς περιέκοντος Ἡρακλείων σήλων, Ἰβηρία· τὸ δὲ ὑπὸ τῆς ἑξω θαλάσσης περιέκοντος Ἡρακλείων σήλων, Ἰβηρία· τὸ δὲ ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς περιέκοντος Ἡρακλείων σήλων, καλεῖται τῆς συνάπτης ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν, καὶ πολυαιθρώπων· ὑπὸ τῶν ἡμῶν μὲν τῶν κατὰ τὸν κατὰ τὸν μέρους τῆς ἑξω θαλάσσης*

λόγον ἀποδώσωμεν. hoc est: Reliqua pars Europæ, que à dictis montibus Pyrenæis ad occasum & columnas Herculis pertinet, partim à nostro, partim ab externo mari ambitur. Quæ porrigitur secundum mare nostrum portio, ad columnas usque Herculis Iberia vocatur. que verò secundum mare est externum, quod & magnum indigent, communem adpellationem nondum invenit: quia non diu est, quum fuit explorata. tota autem à nationibus barbaris, usque frequentissimis, incolitur: de quibus postea singulatim sumus dicturi. Quibus in verbis liquidissimum construitur testimonium, non ab ipsis incolis nomen accepisse regionem IBERIÆ; sed ab exteris populis, scilicet Græcis, ut supra dictum, oram ejus maritimam ad columnas usque & Gadeis navigantibus; Massiliensibus quoque coloniam Emporitana inibi condentibus. Postquam verò Romani terram omnem, arma bellaque circumferendo, penitus cognoverunt; 10 commune universæ gentis nomen prodiderunt, quo HISPANIA adpellabantur; terraque ipsa HISPANIA: teste partim Polybio, libro prædicto, partim Athenæo in principio libri VII: & item Appiano in Hispanicis; clarius verò in fine Annibalicorum. Græci postea universam quoque regionem, jam antea à se invento vocabulo, dixere IBERIA. Ifacius Tzetza, in Lycophronem: Ἡ Ἰβηρία καὶ Ἰσπανία καλεῖται ὡς οἱ Λατίνοι. id est: Iberia etiam vocatur Hispania Latinis. Apud Eustathium, Dionysii Afri scholiasten, hæc leguntur verba: Ἰβηρίαν δὲ, ὅτι ἡ Ἰβηρία, ἢ πῦκα εἶδος ἐστίν, ἀλλὰ μόνη ἡ ἐν τῷ Ἰβηρίῳ Ἰβηρία ὡσαύτως, καὶ Ἰσπανία σιωπῶντως ἢ πολυωνύμως ἐλέγετο. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ τὴν πῦκα ἕως ἐκάλεισαν ὡς εἶναι διώνυμον, Ἰβηρίαν τε καὶ Ἰσπανίαν. id est: Sciendum autem, Iberiam, non totam quidem, sed eam tantum que intra Iberum amnem est, alio nomine Hispaniam vocatam fuisse. Romani verò 20 totam deinde sic vocaverunt; ita, uti duo nomina habeat, Iberia & Hispania. Hæc an satis probè ab aliis didicerit Eustathius, equidem nescio. quamquam mihi haud dubium, universæ Hispaniæ nomen aut ab ipsâ urbe ejus antiquâ clarâque Hispali, aut ex eodem cum hac fonte originem traxisse. facilis quidpe liquidæ L in liquidam N mutatio.

Altera Celtarum pars, inter Alpeis, mare internum, Pyrenæos montes, & oceanum, Rhenumque amnem posita, quodnam peculiare sibi nomen, præter communem Celtarum adpellationem, post Aschenazis excessum obtinuerit, nusquam reperio. A filio mox Aschenazis, sive Celtæ, Gallo, Illyrii fratre, GALLORUM nomen fuisse fortitos, quod Appiani tendit historia; fabulæ sunt, ac nugæ meræ. ὅψι δὲ πον Gallos fuisse adpellatos, auctorem audivimus supra Pausaniam. Tunc primum GALLI dicti videntur, à Celticâ 30 voce gallen (quam nunc dicimus vvalen; significatque iter facere) quum exundans domi multitudo, patriâ relicta, exterâs petere regiones cœpissent; parte eorum in Italiam, parte in Illyricum, atque inde in Græciam, & Asiam, parte in Germaniam delatâ. Tunc enim primum, à re ipsâ invento vocabulo, dicti fuere, cum sibi ipsis, tum proximis Germanis Illyriisque, thi GALLEN, sive GALLER, & aliâ dialecto WALLER; quod vocæ æquipollenti vulgò dicimus die vvalender, Latinè peregrinatores, quod vocabulum mox Latini, suo ori accommodantes, formavere GALLI. Græci postea, paullo longius à genuinâ voce deflectentes, dixere ΓΑΛΑΤΑΙ, quâ equidem adpellatione perpetuò postmodum signati fuerunt ab ipsis Galli Asiatici; rarò ΚΕΛΤΟΙ, antiquo universæ gentis vocabulo, nuncupati. unde firmissimum etiam validissimumque argumentum, hos veros fuisse Gal- 40 los, nomen à re ipsâ, id est, à migratione, olim adeptos. Latini postea simulque Græci universam gentem, tam in Asiâ, Pannoniâ, Italiâ, atque Germaniâ, quam in antiquâ avitâque sede inter Rhenum Pyrenæumque, Gallorum, sive Γαλατῶν adpellatione adfecerunt. Enimverò peregrinam hanc fuisse adpellationem, ipsi genti, Rhenum inter Pyrenæumque commoranti, inusitatam, manifestissimo adfirmat testimonio Jul. Cæsar, initio mox commentarii primi, ut supra dictum. ubi tertiam Galliæ Comatæ partem eos incolere tradit populos, qui ipsorum linguâ Celtæ, Romanorum Galli vocabantur. Scilicet ii Celtæ, qui primi, Alpeis transgressi, Italiæ parteis occuparunt, suo sibi vocabulo, recens à peregrinatione invento, GALLI dicebantur, id postea quum ad Romanos, quorum mox urbem ceperunt, pervenisset, perpetuò deinceps in totâ gente, etiam ultra Alpeis, inter Pyrenæum 50 atque Rhenum, ab his usurpatum fuit: quum interim hi soli, qui Galliâ egressi erant, Galli adpellarentur; illi verò trans Alpeis suo sibi aliquo peculiari vocabulo dicerentur. Hinc, longinquo ex Romanorum usu, ac consuetudine, Cæsar id tamquam Romanum prodidit. Verum necessarium fuerit, rationibus ostendere certis, vocabulum Galli deductum esse à Celtico verbo vvalen, quod peregrinari significat. Germanorum linguam curatius qui scrutetur, facile deprehendat, multa vocabula, quæ nunc in principio habent litteram W, antiquitus aliâ dialecto elata fuisse aut per G: quum autem cum ipsâ gente in alias transferrentur regiones; corruptâ inibi & commixtâ linguâ, reservato G, pro Germanicâ

nicâ literâ wadsûmsêre u. Sic antiquum Germanorum vocabulum *gerre*, quod *bellum* significabat, quum in Italiam, Hispaniam, & Galliam, Romanorum provincias, deferretur, adscivit literam u; uti Itali atque Hispani nunc etiam scribant *guerra*, Galli *guerre*. Id vocabulum quum apud Germanos abolitum sit; manet tamen apud Anglos, Germanicæ originis gentem, mutato c in w, & e in a, *uuarre*. quod illis etiamnum *bellum* significat. Germanis superioribus vocabulum est *uweise*, quod *morem*, seu *ritum* ac *modum* significat: inferiores suâ dialecto dicunt *uwise*; iisdemque id literis scribunt Angli; pronuntiant verò ut superiores Germani suum *weise*. id Italici & Hispanici nunc est *guisa*, Gallis *guise*. Quas Latini *manicas* adpellabant, vel Græco vocabulo *chirothecas*, Itali dicunt *guanti*, Hispani *guantes*, Galli *gants*, inferiores Germani *wanten*. Italici est nomen proprium viri *Guglielmo*, Hispanis *Guillermo*, Gallis *Guillaume*; quod Græci scriptores, ut cap. v i ostensum, dixere $\Gamma\iota\lambda\iota\epsilon\rho\mu\circ$, $\Gamma\iota\lambda\iota\epsilon\lambda\mu\circ$, & $\Gamma\alpha\lambda\iota\epsilon\lambda\mu\circ$. id Germanis superioribus est *Wilhelm*, inferioribus *VVillem*, Anglis *VVilliam*. Hispaniæ quondam populi fuere, ubi nunc Navarra regnum, *Vascones* dicti. hi, Pyrenæos montes transgressi, à Germanis Gothis, Burgundionibus, Francis, & aliis, vocati sunt in Galliâ *Guascons*, & *Gascons*: quod vocabulum etiam nunc eadem regione manet. Mercurium deum antiquis Germanis dictum fuisse *VVodan*, & adjectâ literâ *Gwodan*, auctor est Paulus Diaconus, lib. 1, cap. ix, rerum Langobardicarum. hinc diem Mercurii etiam hodiè inferioribus Germanis dici *VVodensdach*, contractè *VVoonsdach*, & Anglis *VVednesday*, Vestofalis verò *Godensdach*; infra, cap. xxv i, docebo.

20 Herba est, tincturæ vestium utilis atque nobilis, Latine *isatis* dicta. hanc Itali vocant *guado*, Galli *guede*, Germani superiores *weid*, inferiores *weed*, Angli *wad*. Italici verbum est *guatare* (Latine *speculari* interpretetur) Gallis *guetter*. id eandem originem habere videtur cum Anglicâ dictione *waite*, quod est *attendere*, sive *intendum esse*. ex eodem haud dubiè fonte Germanis est *uwacht*, id est, *excubia*; & *uwachten*, id est, *spectare*, sive *expectare*. Gallis *was vadis* dicitur *garant*: Anglis est *uwarrent*. Itali dicunt custodem *guardiano*, Galli *gardien*; Anglis est *wardien*, & quibusdam Germanis *uwardein*. Sed ipsùm Italicum verbum *guardare*, & Gallorum *garder*, id est, *custodire*, Germanis dicitur *uwaren*. Galli si, cum aliquo super aliquâ re certantes, in pignus deponant, pignus id adpellant *gageure*. eandem rem Angli vocant *uwaiger*; à Germanico haud dubiè verbo *uwagen*, quod est *rem in discrimen sive in casum dare*. Galli locum, ubi cuniculi degunt, vocant *garenne*: Anglis is est *uwarren*. Sed ne plura vocabula hinc inde à diversis nationibus corrogemus; Wallones hodiè atque Picardi, Gallica utraque gens, in plerisque Gallicæ lingvæ vocabulis, incipientibus ab *gu*, geminas hæc literas transmutant in Celticum *uv*: dicuntque *uwarir*, *uwarder*, *uvide*, & complura ad hunc modum alia, ubi ceteri Galli *guarir*, *guarder*, *guide*. quamquam illa duo priora plerumque hodiè Galli sine u scribunt, *garir*, *garder*: nec in *guide* eadem vocalis aliud valet, nisi uti genuinum literæ *g* sonum, quem habet ante *a*, *o*, & *u*, heic quoque ante *i* formet. quapropter id Italicè scripseris *ghide*. Ceterum compluribus vocabulis, quæ Angli per *W* incipiunt, Walli quoque Britanni hodièque *G* præponunt. sic *Vichim* insulam, quam Angli dicunt *VVight*, Germani *VVicht*, Walli faciunt *Gvvydh*:

40 quem Cambriæ fluvium Angli dicunt *VVy*, is Wallis est *Gvvy*: quæ urbs ejusdem regionis Ptolemæo *Venta*, Anglis *VVent*, Wallis dicitur *Gvvent*: & id genus complura alia. Ad propositum igitur tandem uti accedamus; exemplis tot productis, manifestissimè nunc patet, GALLORUM vocabulum idem esse WALLORUM; quos antiquiores Celtae dixere *thi GALLAR* sive *GALLON*, & variante dialecto *WALLON*, item aliâ dialecto *WALLEN*: unde pars Gallorum etiam nunc suâ lingvâ adpellantur *VVallons*. posteriores Germani, abjecto uno *l*, dixere *VValen*. Germanobelgæ, vocalem *a* crassiori pronuntiantes sono, effecere diphthongum *ae*: unde vox etiamnum durat *VVaelen*. Quod autem ad vocabulum *VVällischen* attinet, quâ Italos indigetant superiores Germani ac Saxones: hoc quoque ex Gallorum adpellatione exortum nemo abnuerit. est enim derivativum à primitivo *VVallen*: quemadmodum & Anglos plerique Germanorum derivativo vocabulo vocitant *die Engelischen*. Gallorum autem, sive Wallorum nomine rectè adpellaverunt Transalpinos versùs meridiem; quia dimidium fermè Italiæ, Alpeis Apenninumque inter, Galli obsederant; Cisalpini Romanis cognominati. Hinc etiam nunc Dani suâ lingvâ Italiani vocant *VValland*; quæ Germanis superioribus *VVällisch land*. Denique quum Angli ac Saxones, Germanica utraque gens, Britanniam occupantes, lingvâ incolarum adsimilem Gallorum lingvæ deprehenderent; hos quoque *VVалlos* nuncuparunt. unde etiamnum reliquæ veterum Britannorum Anglis dicuntur *VVалshmen*; & regio ipsa *VVales*: quæ Roderico, episcopo Palentino, historiæ Hispanicæ parte 1 v, cap. xv i i i,

vocatur *Gales*, in his verbis: *Princeps de Gales, primogenitus regis Anglia*. Sed hæc de GAL-
LORUM vocabulo differuisse sufficiat.

Tertia Celtarum pars, in insulis Celticæ, quando nomen BRITANNORUM, sive
BRITONUM (utrumque enim antiquis usurpatur auctoribus) & unde adsumserint, cer-
tius jam sciri posse videtur. suprà quidpe ex etymologico Græco magno hæc produxi ver-
ba: Βρεττανῶν, ἔθνη ἐκ τῶν Κελτῶν ἢ Βρεττανῶν Ἰσχυροῦς. quæ sanè verba quamvis ingentem, ut an-
tè monitum, contineant errorem (non enim gentem Britannorum à Celtò Britanni filià,
sed à Britannâ Celtæ filiã, seu Britanno filio ortam dictamque voluisse quosdam antiquo-
rum scriptorum, verisimile fit) tamen conijcere ex eo licet, uni ex quinque Aschenazis fi-
liis natu majoribus, nomine BRITANNO, insulas maris Celtici hereditate obvenisse: è IO
cujus nomine gens postea dicta fuit *thi BRITTAN*, & BRITTON, antiquis Celtarum
dialectis; quod nunc per E diceremus *Britten*. Id vocabulum dein Romani suo ori accom-
modantes, fecere BRITANNI, sive BRITANI, & BRITONES. Insulæ hinc quo-
que ipsæ dictæ *Britannica*, & *Britannia*. nam *Britannias* fuisse antiquis Græcorum scriptori-
bus vocatas, auctor est Plinius, libr. IV, cap. XVI. Ceterò filium fuisse Aschenazis hunc
gentis Britannicæ conditorem, non filiam, inde colligo, quòd filiis tunc distribuebantur
terrarum hereditates, non verò filiabus; ut ex sacrâ liquet historiâ.

Quarta quoque Celtarum pars, inter Danubium & Alpeis, mareque Adriaticum sita,
mox nomen ILLYRIORUM accepit ab ILLYRIO; ut suprà ex Appiani Illyricis do-
cui. ubi equidem falsò Illyrius Celtæ traditur fuisse frater; quum filius potius Celtæ, id est, 20
Aschenazis, sit habendus.

Ultimi tandem Celtarum, trans Rhenum amnem, ad glaciale usque oceanum &
Sarmatarum confinia colentes, quod peculiare nomen mox post Celticæ divisionem ha-
buerint, opidò quàm difficile dispectu est. Romani eos postea uno nomine adpellavère
GERMANOS. De his probatus in primis Romanorum scriptor hæc refert C. Tacitus:
Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ, & annalium genus est,) Tuisto-
nem deum, terrâ editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoresque. Manno tris filios
assignant; è quorum nominibus proximi oceano Ingvones, medii Herminones, ceteri Istævones
vocentur. Quidam verò licentiâ vetustatis plureis deo ortos, pluresque gentis adpellationes, Mar-
sos, Gambrivios, Sævos, Vandalios affirmant: eaque vera, & antiqua nomina. ceterum Germa-
nia vocabulum recens, & nuper additum: quoniam, qui primi Rhenum transgressi Gallos expule-
rint, nunc Tungri, tunc Germani vocati sunt. ita nationis nomen, non gentis, evaluisse paulatim;
ut omnes primùm victores à victis ob metum, mox à se ipsi invento nomine vocarentur. Sic legen-
dum hunc locum, infra lib. II, cap. XX, in Tungrorum descriptione bonis argumentis rati-
onibusque apertis adferam. Ceterum ex dictis modò verbis, haud ita obscuris nec du-
bis, satis perspicitur, vocabulum GERMANORUM ipsi genti fuisse peregrinum, à Gal-
lis inventum, iisque primùm populis impositum, qui primi Rhenum transgressi Gallorum
agros occuparunt; quod clarius infra, in Tungrorum descriptione, explicabitur. Anti-
quum igitur, verum, atque genuinum gentis nomen fuit aliud quoddam. Id verò fuisse
idem, quo in hanc usque diem, pro variâ dialectorum ratione, inferioribus Germanis, Gal-
lofranciæ proximis, dicuntur de Dyuyschen, ulterioribus, quos communi nunc vocabulo
Saxones nuncupamus, de Düdschen & Dudschen, superioribus die Deuschen, & Teuschen,
septemtrionalibus verò de Tydsker; colligere datur ex vocabulo TUISTO. istud quidpe
nomen Teutsch, unâ cum gentis origine, à deo suo Tuistone sese accepisse, ex antiquis haud
dubiè credebant carminibus Germani isti Taciti ævo. Hujus igitur originatio discutienda
erit; primùmque dispiciendum, quis ille fuerit gentis nostræ conditor, deus TUISTO.
Nostri sæculi homines, quia terrâ editum antiqui credebant Germani, eundem esse arbi-
trantur, vetustatis ratione ducti, qui divo Mosi in sacrâ historiâ dicitur Aschenaz, sive, ut
ipsi legunt, Ascanes, Noachi pronepos: adpellatosque ex hujus nomine judicant primos
Germanos Tuistones, quasi, adjecto Germanicæ lingvæ articulo, Thi Ascanes. Verum, si ab
Ascanes gens nostra primùm dicta fuit Thi Ascanes, sive, quod magis Germanicè, Thi Asca-
nen, vel Ascaner; &, abjectâ per apostrophum articuli vocali, Th Ascanen: quæro ego,
unde, aut quomodò ista lingvæ Germanicæ ignorantia ipsis postmodum nata fuerit, uti
geminato articulo dixerint thi Thascanen; & tandem, uti nunc variè apud varias Germa-
niæ nationes viget, die Teuschen, sive Deutschen, de Dyuyschen, de Düdschen, de Tydsker?
Ratio sanè nulla monstrari poterit: modusque hic ἔτυμολογῆν fati ineptus. Derivativas
esse apud Germanos voces, quæcumque χρακτικαῖς, seu formativas habent literas
s c h; & apud Danos, Svedosque ac Norvagios s k; nemini lingvæ Germanicæ perito
ignorum

ignotum esse potest. sic Saxones dicunt *de Spanische rüter*, *dat Vngerische krygesfolk*, *dat Römische ryk*, *dat hemmelische lewend*, & id genus alia; quæ Latinè interpretæris, *Hispanici equites*, *Hungarici milites*, *Romanum imperium*, *cælestis vita*: à primitivis *Spanien*, *Vngeren*, *Room*, *hemmel*, id est, *Hispania*, *Hungaria*, *Roma*, *cælum*. quæ superiores Germani dicunt, *die Spanische reuter*, *das Vngerische krygesfolk*, *das Römische reich*, *das himmelische leben*: Dani & alii septentrionales, per SK, *De Spaniske rytere*, *det Vngeriske krygesfolk*, *det Romerske rige*, *det hemmelske lefnet*. Ex quibus judicare licet, Germanorum quoque vocabulum *Teutschen*, *Deutschen*, *Düdeschen*, *Duytschen*, *Tydsker*, non primitivum esse, sed derivativum, id est, ab alio quodam vocabulo primitivo deductum; dictamque sic gentem nostram ad eundem modum, ut Itali quoque derivativo vocabulo adpellantur Germanis citerioribus *die VVäl-schen*, & *VVällischen*; & Danis *de Velsker*: à primitivo vocabulo gentis *Gallorum*; quos à voce antiquâ *gallen* dictos suprâ docui. item quemadmodum *Anglus* vocatur *ein Engeli-scher*, & *een Engelske*: à primitivo *Engelland*, quo ipsam terram *Angliam* notant. quin sic etiam *Svedus* derivativo vocabulo nunc omnibus pariter septentrionalibus dicitur *een Svenske*, à primitivo *Sven*; & *Danus* olim *Gdanske*, nunc *Danske*, à *Gdan*, & *Dan*: ut infrâ, lib. III, cap. XI & XII, latius explicabitur. sic denique derivativo vocabulo dicunt Germani *hominem*, *ein mensch*, quasi *mennisch*, sive *männisch*, & Dani *een mendiske*; illi à suo primitivo *man*, hi à *mand*; quorum utrumque *virum* significat. Quemadmodum igitur prædictæ voces omnes derivativæ sunt, adjectivarum vicem, quoties usus postulat, subeuntes; sic vocabulum quoque *Teutsch* primitivum nullo modo censeari debet, quidpe eâdem ratione dicimus, adpositis substantivis, *ein Teutscher man*, *eine Teutsche fraue*, *ein Teut-sches roß*; & Danicè, *een Tydske mand*, *een Tydske heit*: hoc est: *Germanicus vir*, *Germanica mulier*, *Germanicus equus*. At si hoc derivativum est vocabulum; quodnam ejus erit primitivum, unde id derivatum? nam à *Tuistone*, id est, si Germanicè vocabulum formes, à *Tuist*, vel *Teust*, derivativum foret *Tuistisch*, & *Teustisch*; non verò *Tuutsch*, & *Teutsch*: & si literas ST transponas in TS, quasi ordo eorum à malè curioso librario turbatus esset, uti fiat vocabulum *Tuistso*; jam hoc ipsum erit derivativum illud Germanicum *Tuutsch*, & *Teutsch*. Unde suspicari licet, vocem hanc in omnibus Taciti exemplaribus esse vitiatam. Quærendum igitur aliud primitivum. Verum, genuinumque primitivum ple-rosque popularium meorum facere video TEUTO: quod viri cujusdam nobilis, vel regis nomen fuisse arbitrantur; ex quo gens etiam, cui ille imperavit, Cimbris contermina, & quondam cum his in expeditionem profecta, TEUTONI nominati fuerint, qui nunc sunt Dani. Verùm cur ab unâ hac natione, haud perinde magnâ, nec validâ (Danicas quidpe tantum tenuisse insulas, infrâ, lib. III, cap. XI, ostendetur) tota illa, vastissima univer-sæ Europæ, gens denominata fuerit, rationem satis aptam video prorsus nullam. Hoc quin imò in contrariam me fert opinionem, quòd primus ille gentis nominisque conditor, non rex, nec alius cujusdam conditionis mortalis, sed deus vetustissimis Germanorum creditus est. Proinde hujus genus nomenque maximè investigandum censeo. Deum hunc, quia omnium pater existimabatur, primaque universæ gentis origo, in primis coluisse Germa-nos, maximè credibile est. at *deorum maximè eos coluisse Mercurium*, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habuerint; testis est, in libro de Germaniâ, Tacitus. Mercurium autem Ægyptiis, jam antiquissimis illis temporibus, ΘΕΥΣ adpellatum, auctor est in Phædro ac Philebo Plato; & item Cicero, lib. III de naturâ deorum; Lactantius, lib. I, cap. VI Livius quoque, lib. XXVI, Hispanorum ad Carthaginem Novam memorat *Mercurium TEUTATEM*. & item Lucanus, lib. I, Gallorum refert deum TEUTATEM: cui eadem ipse tribuit, quæ Germanorum Mercurio Tacitus. Verba poëtæ hæc sunt:

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates, horrensque feris altaribus Hesus,
Et Taranis, Scythica non mittor, ara, Dianæ.

50 Et Gallos quoque deum maximè coluisse Mercurium, & se à Dite patre prognatos, ex Druidum proditione predicasse, auctor est Cæsar, belli Gallici comment. VI. Unde & DITEM Cæsar, eundem fuisse TEUTATEM Livii ac Lucani, & qui Platoni dicitur THEUTH, omnino credibile est: quamquàm duos diversos, per nominis errorem, intellexerit eos Cæsar, Mercurium, & Ditem. nam quod Cæsar, in dicto commentario, de Gallis scribit, quia à Dite patre prognatos sese putabant, ob eam causam eos spatia omnis temporis, non numero dierum, sed noctium sinivisse; & dies natalis, & mensium, & annorum initia sic observasse, ut noctem dies subsequeretur: idem in Germanis nostris exprimit Tacitus his verbis: *Nec dierum numerum, ut nos, sed noctium computant. sic constituunt, sic condicunt. nox ducere diem videtur.*

Proinde unam, eandemque utraque gens sibi credidit esse originem, ab uno eodemque conditore, deo ΤΗΕΥΤΗ, ductam. Hujus nomen, pro multiplici dialectorum lingvæ Celticæ variatione, variè Germani Gallique pronuntiavère, *Theath, Theith, Theoth, Theuth.* & abjectâ posteriori adspiratione, *Theat, Theit, Theot, Theut.* vel etiam primâ, *Teath, Teith, Teoth, Teuth.* vel utrâque, *Teat, Teit, Teot, Teut.* item, *Thiath, Thieth, Thioth, Thiuth:* & *Thiat, Thiet, Thiot, Thiut:* & *Tiath, Tieth, Tioth, Tiuth:* & *Tiat, Tiet, Tiot, Tiut.* dein Θ converso in Δ, *Deat, Deid, Deod, Deud:* & posteriore d converso in t, *Deat, Deit, Deot, Deut.* item *Diad, Died, Diod, Dind:* & *Diat, Diet, Diot, Dint.* item *Dued, Duid;* & *Duet, Duit.* ex quibus omnibus varia postmodum nomina propria, virorum pariter ac feminarum, maximè tamen virorum, fuère constructa; quorum exempla passim, cum apud posterioris sæculi rerum Germanicarum scriptores, tum apud antiquos Græcorum Romanorumque auctores, perscripta reperiuntur. Ex hac multiplici vocabuli ΤΗΕΥΤΗ variatione, facilè Cæsar hoc vel illud pro DITIS nomine arripere potuit. apud Tacitum, librarium lapsu, sive incuriâ, pro voce TUITONEM, vel TEUTONEM, scriptum esse *Tuissonem*, hinc certus sum.

At quis hic tandem fuit deus Mercurius, antiquis simul Ægyptiis, simulque Celtis ΤΗΕΥΤΗ adpellatus: à quo originem se ducere Celtae nostri prædicarunt? nam, de illo communi omnium reliquorum deorum nuntio, quæ veteres Græci pariter & Latini poetæ, alique auctores narrant, meras esse fabulas, putidaque nugarum figmenta; sacri jam dudum nos docuerunt codices. Communem, omniumque primum fuisse universarum gentium deum, patet quammaximè ex eo, quòd nomen ejus non modò ad Ægyptios, & longissimè ab his distitos Celtas, sed ad Græcos quoque atque Latinos pervenit. nam Græci idem vocabulum suâ lingvâ dixère ΘΕΟ΄C, levi literarum τθ in οc mutatione; quod illi maximè norunt, quibus vera ac germana literæ θ vis satis cognita: unde etiam primum θ Dores ac Lacones mutarunt in ζ, pro ΘΕΟ΄C dicentes ζΕΟ΄C. Sed iidem Græci idem vocabulum ΘΕΡ΄Θ, aliis dialectis dixère ΖΘς, & ΔΘς de quibus plura infra, cap. xxvi, dicentur. unde Latini etiam habuère suum vocabulum DEUS. Communis igitur hic atque omnium primus quum fuerit universorum mortalium Deus; nullus certè alius fuit, quàm quem sacra nobis Mosis ostendunt monumenta, cæli terræque & omnium conditarum in iis rerum conditorem: quem, sub tribus personis, PATRIS, FILII, ac SPIRITUS SANCTI, unum verum æternumque Deum agnoscimus atque veneramur. *Celebrant*, inquit auctor noster, *carminibus antiquis Tuitonem deum, terrâ editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoresque.* Quæ sanè verba, haud parum obscura, magna etiam nostri ævi ingenia variè ac miserè hæcenus torserunt: quum interim tot commentatores nil nisi meras inde producerint Chimæras. Quapropter operæ ac laboris fuerit pretium, paullo curatiùs ea hoc loco illustrasse; quòd verus tandem eorum atque genuinus sensus constet.

Ab supremo igitur æternoque illo numine quum statuto tempore cælum & terra, mariaque, & quidquid in iis continetur, ex nihilo, primusque deinde homo è terrâ conditus fuisset; famâ ejus rei atque memoriâ ad posteros mortales, veluti per manuum traditiones, à patribus in filios devolutâ; longinquâ verò tandem sæculorum extensione penitus, ut fieri solet, obscuratâ: quæque gens, ut reliquas antiquitate antecellere ipsâ voluit, primam sui corporis originem, primumque conditorem terrâ editum prædicavit. cujus rei testis unus instar omnium fuerit Diodorus Siculus, in lib. I, his verbis: *Περὶ ἧς τῆς γένεως ἀρχαίῳ τῷ μόνῳ ἀμφισβητῶσιν Ἕλληες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἑαυτὸς ἀντιχθονας λέγοντες, καὶ πρῶτος τῶν ἀπύλων ἀνθρώπων Διότας γενέσθαι τῶν ἐν τῷ βίῳ χρησίμων, καὶ τὰς γενόμεναις παρ' αὐτοῖς πράξεις ἐκ πολλῶν χρόνων ἀναγεφυῖς ἠξιῶσαι.* hoc est: *De gentis verò vetustate non modò Græci, sed & barbarorum multi contendunt; se indigenas esse adfirmantes, & omnium mortalium primos vitæ commoditatum inventores; res insuper apud se gestas à plurimis inde sæculis literarum monumenta promeruisse jactitantes.* Idem à nostris quoq; majoribus factum colligunt viri docti. At ego, præscos Germanos, licet non certissima, multo tamen certiora, quàm reliquas genteis omnes (excepto uno Dei populo Hebræis) de origine ac conditore suo scivisse adfveraverim. quod ex Taciti simul, profani scriptoris, simulque Mosis, sacratissimi apud Hebræos Dei ministri, monumentis adferere paucis conabor. Ab Noacho igitur, qui de condito à supremo numine mundo, primoque mortalium Adamo, notitiam sine controversiâ habuit, quum filius ejus Japhetus, & à Japheto Gomerus, à Gomero Afchenazes, modum creati orbis, primique hominis, acceptum posteris suis tradidissent; tandem Germani terrâ quidem editam, id est, è terrâ factam primam gentis suæ originem rectè crediderunt:

derunt: is enim fuit ADAMUS, omnium mortalium primus pater. rectè item, quòd deum fuisse primum gentis conditorem putarunt: nam Deus Adamum unà cum reliquo orbe condidit; ex quo per generationum seriem Noachus, & ex Noacho Aschenazes, omnium Celtarum parens. nomen quoque THEUT haud perperam primo conditori tribuerunt: hoc quidpe supremo illi æternoque numini antiquissimum apud genteis fuisse nomen, supra ostendi. In eo autem, propter immensam temporis remotissimi obscuritatem, longius aberrarunt, quòd non primum hominem, gentis suæ originem, sed ipsum Deum, à quo homo originem invenit, terrâ editum crediderunt. At in eo iterum haud falsi fuere, quòd MANNUM, alterum illum gentis suæ conditorem, filium fuisse crediderunt THEUT, id est, Dei. namque Adamus eo ipso patrem habuit omnium rerum creatorem Deum, quia ab eo conditus, sive ex terrâ formatus fuit; animâ sibi à spiritu illius inflatâ; teste Mose in libro geneleos, cap. II, ver. VII, his verbis: *Fixit Iehova Deus hominem de pulvere terræ; sufflavitque in naris eius halitum vitæ. sic factus est homo anima vivens.* Unde etiam divus Lucas, evangelicæ historiæ cap. III, ubi genealogiam Jesu Christi ab Adamo deducit, tandem in hæc verba finit: Τῆς ἑνδὲς, ἡ δὲ, ἡ δὲ, ἡ δὲ. id est; *qui fuit filius Epos, qui fuit Sethi, qui fuit Adami, qui fuit Dei.* Vocabulum verò ADAM Hebræis atque Turcis nihil aliud significat, quàm *hominem.* unde etiam à divo Mose, in dicto libro, cap. V, ver. II, tam mari, quàm feminæ, primis nostris parentibus, tribuitur, his verbis: *Marem ac feminam creavit eos; ac benedixit eis; vocavitque nomen eorum Adam.* Nostrâ autem lingvâ virum dicimus MAN, unde derivativa illa, ut antè ostensum, vox promanavit *männisch*; quâ ceu primitivâ, vel substantivâ utimur, quando *hominem* indicare volumus. antiquis verò Germanis ipsum MAN notavit hominem. Nec Germanorum id solummodò antiquitus fuisse vocabulum, sed aliarum etiam gentium, inde pater, quòd Ægyptii quoque & Lydi Adamum vocarunt MAN, & MEN; ut infrâ, cap. XXXII, ostendetur. & virum insuper Ægyptii dixerunt *manosch*; quem Sarmatica gens Poloni *maž*: quòd vocabulum Germanicis scripseris literis *monsch*. unde reliqui Sarmatæ suam quique formavere dialectum, Bojohæmi *muž*, Lusatii *mysch*, Slavones *mosch*, & quos Dalmatas vulgus Latinè loquentium vocat, *muux*. Quin ex eadem origine Latinorum quoque profuxisse MAS, dubitare post tot variarum gentium exempla jam minus licet. Bojohæmorum autem *muž*, & Polonorum *maž*, prodiisse ex MAN, liquet ex eo, quòd Bojohæmis *maritus* vocetur *manzel* & *uxor manzelka*: Polonis verò *masculinum mski*, & *masculum mežny*. quorum illud Germanicis literis scripseris *menski*; hoc, propter literæ z proprietatem, vix expresseris valet quidpe ea litera idem, quòd apud Gallos & Italos g ante e vel i. Bojohæmorum verò *manzel* & *manzelka*, transpositione quâdam literarum Poloni dicunt *mažonek*, & *matzonká*. MANNUS igitur iste Germanorum nullus alius fuit, quàm qui à Mose nobis indicatur ADAMUS; primus mortalium omnium pater, ipse à Deo ex terrâ editus, vel conditus. Adamus autem prima veraq; gentis Germanorum fuit origo; quia ab Adamo descendit Noachus, ab Noacho Aschenazes; ab hoc tandem omnes prognati fuere CELTÆ, quorum pars maxima GERMANI; ut supra fati superque demonstratum est.

Sed alius jam heic, in iisdem carminibus, ingens deprehenditur error, veræque circa Adami posteros historiæ mira confusio. *Manno*, inquit noster, *tris filios assignant; è quorum nominibus proximi oceano Ingevonnes, medii Herminones, ceteri Istevones vocentur.* Quomodò Manno, id est, Adamo tres assignaverint Germani filios, haud facilè ego dispicio: nisi treis eos intelligas, qui in sacrâ historiâ soli nominantur, *Cainus*, *Abelus*, *Sethus*. Verùm hoc tamen haud fati placet. Alios ego tres ostendam, de quibus nostri illi majores quasi per nebulam nonnihil acceperant. Scilicet, quum ex majorum suorum traditione primi Germani accepissent, omne genus humanum universali terrarum inundatione quondam penitus periisse, præter unum Noachum cum tribus filiis suis, *Schemo*, *Iapheto*, & *Chamo*, cumque suâ & filiorum uxoribus; Noachum crediderunt esse Adamum, id est, ut ipsi vocabant, Mannum; hujusque treis filios, qui erant Noachi. quumque à prædictis tribus Noachi filiis totus terrarum orbis, post inundationem in treis divideretur partes, quòd supra ostensum: Germaniam suam ita divisam fuisse initio à Manni putarunt tribus filiis; quibus ipsi nomina tribuebant *Istevonis*, *Ingevonis*, *Herminonis*. Quâ in re quamquam varîè erraverint, tamen hoc deprehenditur verum, quòd Noacho tres fuerunt filii, à quibus orbis terrarum in treis partes divisus: quòdque ab horum uno Iapheto Gomerus, à Gomerò Aschenazes, prognati: quorum hic tandem verus omnium fuit Celtarum pater; quorum maxima pars Germani neque illud de *Istevonis*, *Ingevonis*, & *Herminonis* nominibus prorsus vanum; ut mox ostendam. Ceterò Aschenazes, quum complures ci forent filii,

nepotesque ac pronepotes; quinque filiis, ut antè dictum, natu majoribus, univèrsam dividisse videtur **C E L T I C A M**, ab se uno antè, jam inde à primo ex Asià adventu, rectam. Horum quæ fuerint nomina, dispicere nusquam datur. Ei tamen, cui obvénit **G E R M A N I A**, *Mannum* jam alio, omnium maximo, crediderunt errore posteriores Germani; si Tacitus vera ex carminibus eorum retulit. Sed quocumque nomine fuerit; quum ipse quoque complureis haberet filios ac nepoteis; natu majoribus aliquot univèrsam distribuit Germaniam: quorum treis fuisse, *Istevonem, Ingevonem, Herminonem*, antiquis istis traditum fuit carminibus. Quod ut erroris plenum jam antè ex suprâ dictis rationibus adparuit; sic falsum ex eo quoque perspicitur, quòd tria ista Germanorum nomina, *Istevonum, Ingevonum, & Herminonum*, non omnem occupaverunt Germaniam, ut ex antiquis scriptorum monumentis, quæ suo loco atque ordine citabuntur, liquidò patebit. Hinc denique sequutum est id, quod Tacitus eodem loco scribit his verbis: *Quidam autem, licentiâ vetustatis, plureis deo ortos, pluresque gentis adpellationes, Marfos, Gambrivios, Svervos, Vandalios, affirmant: eaque vera, & antiqua nomina.* Nempe, qui talia adfirmabant, non ipsi erant Germani; ut quidam interpretantur: sed Romanorum quidam scriptores, res Germanicas scripto prodentes; in quibus T. Livius & C. Plinius vel primi. Nam illi, quibus nullus, ut infrâ ostendetur, literarum usus, nulla notitia; unde contra antiquorum carminum, à majoribus compositorum, fidem talia adfirmarent? Romani igitur, quum ex longinquâ bellorum consuetudine ab ipsis Germanis didicissent, *Marfos, Svervos, Vandalios, Gambrivios*, antiquas esse gentes; non modò Mannum ex deo Tuitone, sed plureis esse genitos finxerunt; de quorum nominibus gentes istæ adpellationes suas accepissent. Plinius, lib. IV, cap. XI V, quinque iu univèrsum Germanorum facit genera; *Vindilos, Ingevones, Istevones, Hermiones, & Peucinos*, quos & *Basarnas* vocabant. Horum fortè singulis genus nomenque dedisse plureis istos deo ortos filios, tradiderunt alii. Tot fuisse re verâ Germanorum genera, suo loco satis clarè patebit. Ceterum antiqui illi Germani quia in tot rebus aliis, circa originem suam, haud prorsus vani aut falsi fuere; probabile est, potuisse eos quoque de *Istevone, Ingevone, ac Herminone* vera quædam prodidisse. nam regionum partitiones quomodò à filiis post mortem parentum factæ, pluresque filiorum principatus ex uno patris imperio nati fuerint, partim suprâ ostensum est, partim infrâ, cap. XXXVII, ostendetur.

Atque hæc vera veterum istorum gentis nostræ carminum solidaque est explicatio: in quibus quantum majores nostri erraverint, liquidò jam adparet. ni tamen fortè, Taciti potius hunc fuisse errorem, ex malo carminum Germanicorum intellectu natum, suspicaris: rectèque de vero æternoque Deo, mundi creatore, primique hominis conditore, majores nostros & sensitse & carminibus cecinisse existimes. quâ de re plura infrâ, ubi de diis & theologiâ veterum Germanorum agemus. Id verò vel maximo heic nobis validissimoque fuerit argumento; quia tam veram de vero numine, primoque ejus nomine **T H E U T H**, item de mundi creatione, de primi hominis è terrâ formatione, de hujus item nomine **M A N**, quod idem est **A D A M**, famam, carminumque monumenta primi Germanorum habuerunt; gentem nostram non posterioribus demum, post diluvium divisionemque lingvarum, sæculis, vel ex Græciâ, vel ex Persiâ, vel aliunde primam duxisse originem; sed mox ab ipsâ lingvarum divisione, gentiumque dispersione, apud ædificationem urbis Babylonica factâ, per Aschenazen, Noachi pronepote, unâ cum novâ lingvâ in eam Europæ partem fuisse deductam, quæ postea **C E L T I C A** dicta fuit: quod jam antè compluribus aliis demonstraveram documentis. unde verè illud Taciti, in dicto libro de Germaniâ: *Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos, nullis aliarum nationum connubiis infectos, propriam, & sinceram, & tantum sui similem gentem existisse arbitrantur.*

Ceterum posteri Aschenazis tam sanctè, tamque religiosè semper antiquum illud supremi numinis nomen **T H E U T H** in Mercurii sui numine coluerunt, uti frequentia sibi ex eo imponerent nomina; maxime Germani, atque Galli; magis tamen Germani; uti antè dictum est. Ab eodem igitur nomine **T H E U T H**, univèrsam quoque gentem nostram Germanorum adpellationem derivativam accepisse, post tot disertissima documenta dubium esse haud potest. Eâ autem adpellatione variè, pro multiplici dialectorum variatione, dicti fuere, *thi Theushifchon* (nam antiqui illi **C E L T E** plerumque in *on* formarunt, quæ nostrum sæculum in *en*) *Theutifchon, Teutifchon, Teudifchon, Deutifchon, Deudifchon*: & consimili ratione, *Theathifchon, Theatifchon, Teatifchon, Theadifchon, Deatifchon, Deadifchon*. item *Theithifchon, Theitifchon, Teitifchon, Theidifchon, Deitifchon, Deidifchon*. item *Theothifchon, Theotifchon, Teotifchon, Teodifchon, Deotifchon, Deodifchon*. item *Thuetifchon, Thuetifchon, Tuetifchon*,

schon, Thuedischon, Duesischon, Duedischon. & denique *Thuitischon, Thuitischon, Tuitischon, Tuidischon, Duitischon, Duidischon.* Ex his antiquissimis natæ sunt eæ gentis nostræ adpellationes, quæ partim in antiquis monumentis reperiuntur, partim hodiè cum apud ipsam gentem, tum apud exterarum nationes in usu habentur. In antiquis scriptis sunt istæ: *TUITISCU*; in quadam transactionis chartâ, Caroli Calvi temporibus conscriptâ: quæ extat in tomo *III* rerum Alamannicarum, à Goldasto editarum. Atque huic voci conformem scripsit Tacitus, in Germaniâ suâ, vocem *TUITONEM*: quam à Rheno accolis inferioribus fortè habuit, quum procurator provinciæ Galliæ Belgicæ propè ipse ageret: vel etiam à Batavis Germanis, ejusdem tractus circa divortia Rheno incolis, custodiam corporum imperatorum Romæ agentibus. nam hodièque ejusdem regionis incolæ Germanos suâ dialecto vocant *de Duitischen*; ut supra dictum. Hanc verò vocem ineptissimus quidam nugator corrupit in *TUITSCONEM*; uti hinc gentis nomen formaret, vel formandum innueret. cujus tanta postmodum evaluit auctoritas, uti in omnibus pariter Taciti exemplaribus, pro vero illo vocabulo, vitiatam hanc vocem perscribere haud dubitatum sit. Ceterum *THEODISCUS* est in epistolâ quâdam Rudeperti, magistri S. Galli, in rer. Alamannic. tomi *II* parte *I*; item in glossariis Latinotheodiscis manuscriptis. in quorum quibusdam & *THEOTISCUS* reperitur. apud Servium, in *Æneid.* lib. *VII*:

Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Servius: *Cateias; vela Gallica. unde & Teutonicum ritum dixit. Cateia autem lingua Theodiscâ hæstæ dicuntur.* *THEODISCUS* est in libro euangeliorum, ab Otfrido Willenburiensi in *Teodiscam*, id est, Germanicam linguam verso. Hodiè gens nostra ab Italis variè pro dialectorum variatione dicitur, *Tadeschi, Tedeschi, Tideschi, Todeschi, Tudeschi.* ubi tamen *CH* valet *K*: ideòque in singulari numero est *purum, Todesco*, & sic in reliquis. Hispani quoque vocant nos *Todescos*. Ipsa gens nostra, abjectâ nunc vocabuli *i*, quæ erat in secundâ syllabâ vocis *Tentischon* (quod in *mensch* quoque factum ex *männisch*, supra notavi) dissyllabon faciunt Germani superiores, *Teutschen, & Deutschen*; inferiores, circa Rheno divortia atque ostia Francogallis proximi, *Duitischen, vel Duyschen*; Saxones *Düdschen, & nonnumquam Dudeschen*; septentrionales *Tydsker*. Ex his jam universis haud ineptum Latino ori formaveris vocabulum *TEUTISCI*; vel, retentis adpirationibus, *THEUTISCI*. quidpe hoc & antiquissimâ adpellationi, quæ fuit ex voce *Θεῦθ Theuthischen*, simulque hodierno nomini *Teutschen* quamproximè congruit: nec ita multum discrepat à superioris sæculi vocabulis, *Theodisci, sive Teodisci, & Tuitisci*. Vel ipsos quondam Romanos atque Græcos sic formaturos fuisse, ni apud eos *Germanorum* vocabulum, à Gallis inventum, gentique nostræ impositum, obtinuisset; patet ex similibus Celticarum gentium adpellationibus, *Scordisci, Taurisci, Aravisci, Narisci, Cherisci, Carisci*: quos sic dictos derivativis vocabulis à primitivis certarum rerum nominibus, supra dixi. Idem Teutiscorum vocabulum rectè quoque formaveris *TEUTISCONES*: sic namque *Gothones* quoque dicti sunt Tacito, & aliis, Germaniæ populi, à patrio nomine *Gothon*; qui posterioribus scriptoribus *Gothi*; ipsis Germanis *Gothen*. sic *Frisiones*, ab antiquo *Frison*, nunc *Frisen*, Tacito, Plinio, Ptolemæo, & aliis *Frisii*. sic item, qui nunc *Sachsen, & Saxon*, Ptolemæo, & aliis dicuntur *Saxones*, ab antiquo *Sachsen, vel Saxon*. sic *Francones*, antiquioribus *Franci* dicti, à *Frankon*, qui nunc *Franken*. Sic qui nunc *Svedi*, Germanis *Sveden*, sibi ipsis *Svenske*, quondam *Sveon*, Eginharto atque Helmoldo *Sveones*, Tacito *Sviones*. sic denique, qui olim sibi ipsis *thi Theuton*, quasi *die Theuten*, Latinis, Græcisque *Teutones, & Teutoni*. At enim quia isthæc formatio in *ON* haud amplius apud nos in usu est, minusque *Teodiscorum, ac Tuisorum* vocabulis convenit; placet magis illud *TEUTISCI, sive THEUTISCI*. Ab his rectè jam formaveris ipsius terræ nomen *TEUTISCIÆ, sive THEUTISCIÆ*: quemadmodum à *Thuscis* Latinis factum est regionis nomen *Thuscia*.

Ceterum ex supra dictis satis clarè jam liquet, universam Germanorum gentem non à *Teutonis, sive Teutonibus* populis, Danicas quondam colentibus insulas, vel ab horum rege *Tentone*; sed ab ipsius Dei, omnium rerum conditoris, antiquo nomine *Theuth, Theutiscorum* accepisse adpellationem. Quocirca etiam perperam, parumque propriè, tum superiorum sæculorum, tum nostræ tempestatis homines *Teutonice*, id est, *Teutonicâ lingua* aliquem loqui vel scribere dixerunt; quum Germanicam in commune linguam intelligerent. quidpe *Teutonice loqui*, propriè dictum fuerit quod est *Teutonicâ uti dialecto*: quæ, Danicis tantum insulis propriâ, à ceteris Germanorum dialectis, quarum infinitus ferè numerus, ut supra ostensum, planè diversa fuit. Proinde, si patrii te vocabuli tenet amor; peregrinumque illud *GERMANORUM* vocabulum aspernaris: rectius

ctius dixeris T E U T I S C E loqui vel scribere ; uti auctōr ille chartæ tranfactoriæ dixit *Tuitise*.

Haud minùs tamen una singularis natio *Teutonum*, seu *Teutonorum*, nomen suum traxit ex Dei vocabulo T H E U T, quàm aut universa Theutiscorum gens, aut singuli etiam, ac privi homines ; de quorum nominibus, ex *Theut* constructis, suprâ notavi. Quin singulorum etiam virorum nomen proprium fuisse ipsius Dei vocabulum *Theat*, *Theit*, *Theot*, *Theut*, *Thiat*, *Thiet*, *Thiot*, & alia, quæ ex his variantur ; patet tùm ex eo nominum priorum, quibus Germani quondam usi sunt, catalogo, quem Goldastus edidit, in primâ parte tomi secundi rerum Alamannicarum, tùm ex aliis rerum Germanicarum scriptoribus. Nam *Theudo*, Gothorum rex, memoratur Isidoro, in chronico Gothorum ; & Gregorio Turonensi, lib. II, cap. V II. item Hepidanno, in annalibus Alamannicis. *Theudo* quoque est Bajoariorum gentis dux Paulo Diacono, lib. V I, cap. X V I. & *Theodus*, rex Gothorum in Hispaniâ, Isidoro in dicto chronico : qui *Theuda* est Gregorio, lib. I I I, cap. XXX. abbas item est monasterii Sanctogallensis, dicto Hepidanno in annalibus, & Ekkehardo juniore in historiâ dicti monasterii, & antiquis tabulis, nomine variante pro dialectorum ratione, *Thiato*, *Thieto*, *Thioto*. quæ cuncta idem valent quod vox *Theuto* ; unde Danicarum insularum incolæ dicti fuere *Theutones*, & sine adspiratione *Teutones* ; aliâque formatione *Teutoni*. Sed de his plura suo loco.

De originatione igitur vocabuli T E U T I S C O R U M hæc dicta sufficiant. De tempore, quando id primùm gens nostra adsumserit, nihil certi habeo quod adfirmem. Multis antè annis, vel etiam sæculis, quàm Romani, Julii Cæsaris ductu Rhenum transgressi, Teutifcos suis in sedibus nosse ceperunt, in usu id apud eos fuisse, colligere datur ex carminibus illis antiquis, quibus *Tuitonis* Dei, & item gentis haud dubiè *Teutiscorum* nomen gens ipsa celebrabat, Ulpio Trajano Romanis imperitante.

CAPUT X.

Theutiscorum nomen peregrinum GERMANI, quando primùm inventum. item falsæ quorundam opiniones, qui Germanos Gallorum etiam, & Gallos Germanorum vocabulo Romanis adpellatos adfirmant, diligentius refutantur. 30

QUO S T E N S A hæctenus, summâ, quantum fieri potuit, cum diligentia studioque, gentis juxtâ ac nominis T H E U T I S C O R U M verâ origine, rerum ordo postulare videbatur, uti alterum quoque illud nomen, quo semper Romani, nonnumquam etiam Græci gentem eandem peculiariter adpellavere G E R M A N O S, penitus introspiceretur ; quia hoc unum ex antiquorum auctorum monumentis in reliquo opere nostro citare licebit ; Theutiscorum nomine apud neminem neque Latinum, neque Græcum scriptorem extante. Verùm quia dissertatio hæc paullo est abstrusior, nec facile ante expositionem quorundam Germaniæ populorum tractari potest ; liceat in præfens, potiori difficiliorique ejus parte in commodiorem locum sepositâ, hæc saltem, quibus id primùm temporibus in gente enatum, usurpatumque fuerit, indicare. 40

Auctōr igitur noster, in libro de Germaniâ, *Celebrant*, inquit, *carminibus antiquis, Tuitonem deum, terrâ editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoresque. Manno tris filios assignant, è quorum nominibus proximi oceano Ingvones, medii Herminones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem, licentiâ vetustatis, plures deo ortos, pluresque gentis adpellationes, Marsos, Gambrivios, Svevos, Vandalos, affirmant: eaque vera, & antiqua nomina. ceterum Germaniæ vocabulum recens, & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, tunc Germani vocati sint. ita nationis nomen, non gentis, evaluisse paulatim, ut omnes primùm à victis ob metum, mox à se ipsis invento nomine vocarentur. De iis, qui primi Germanorum Rhenum, Galliæ Germaniæque terminum, transgressi Gallos agris expulerunt, sic Jul. Cæsar, belli Gallici comment. I I: Quum Cæsar ab his Rhemis, Belgicâ gente, quæret, quæ civitates, quantæque in armis essent, & quid in bello possent; sic reperiebat: Plerosque Belgas esse ortos à Germanis; Rhenumque antiquitus transductos, propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gallosque, qui ea loca incolerent, expulisse. En, jam Cæsaris ævo Rheni Belgæ testati sunt, primos Germanos antiquitus Rhenum transisse. nomen igitur etiam Germanorum jam tunc erat inter eos antiquum. proinde vocem nuper, apud Tacitum, non tamquam ipsius auctoris ævo comparatam accipias necesse est; sed ratione antiquorum illorum 50*